

Ústav anglického jazyka a didaktiky

Bc. Dominika Ortutayová

Middle English adjectival innovations of native origin (1200–1400) formed by prefixation

ÚAJD FF UK, květen 2016, 93 s. (včetně příloh)

(posudek vedoucího práce)

Diplomová práce Bc. Dominiky Ortutayové je strukturálně založenou slovtvornou sondou do vývoje středoanglických adjektiv domácího původu tvořených předponami a podle svědectví *Oxford English Dictionary*, reprezentativního zdroje mapujícího historický vývoj slovní zásoby angličtiny, považovaných za lexikální inovace z let 1200–1400, tj. v tomto období lexikograficky evidovaných poprvé. Práce se tedy v rámci tématu původně založeného širěji soustřeďuje na prefigované adjektivní inovace v daném období, ale je třeba poznamenat, že při soustavném zpracování tohoto tématu by bylo třeba se vyrovnat jednak s rozsáhlou literaturou k nesnadnému jevu prefixace ve starších obdobích vývoje angličtiny, jednak s neméně složitým rozhraním mezi morfologií a fonologií, tj. fonetickými a fonologickými příčinami systémového ústupu germánské prefixace. Pojednat i o těchto otázkách ovšem rozsah diplomové práce přirozeně neumožnil. Stejně tak stranou zájmu zůstaly hybridní adjektivní formace a k možnému vlivu či interferenci francouzských předpon se ve studii logicky odkazuje pouze nesoustavně.

Ústřední hypotéza studie předpokládá, že zkoumané adjektivní inovace budou vykazovat klesající frekvenci, resp. produktivitu, a to především jednak v důsledku fonetického oslabování tvaru typicky jednoslabičné předpony, jednak v důsledku funkčního, tj. významového sblížení až vzájemného matení sémanticky blízkých prefixů. Tato hypotéza se opírá o systémové pozorování ústupu domácí prefixace ve středoanglickém období obecně, a to v souvislosti se změnou přízvukových poměrů a přechodem tvaroslovné soustavy od převážně flektivního (syntetického) typu k typu převážně izolačnímu (analytickému). Tyto nové systémové okolnosti potvrzují, že germánské prefixy byly do značné míry založeny introflektivně a jako takové vykazují v rámci odklonu jazyka od flexe celkový ústup. Tyto vnitřní strukturální souvislosti jsou přitom provázány s okolnostmi sociolingvistického vývoje ve smyslu složité kontaktní situace, v níž se raná střední angličtina ocitá po boku normanské a později centrální francouzštiny, resp. staroseverštiny, a v důsledku toho i ve smyslu zániku staroanglického jazykového standardu a silného oslabení vývojových souvislostí mezi střední a starou angličtinou.

To, že se tuto hypotézu Dominice Ortutayové podařilo potvrdit pouze zčásti, jednak dokládá složitost středoanglických jazykových poměrů, kdy se přesná vývojová linie mnohdy ani nedá zrekonstruovat s jistotou, jednak odráží výchozí paradox zkoumané situace: jev, u něhož se předpokládá ústup v dalším vývoji, se zaznamenává pouze díky svým novým projevům, inovacím – v diplomantčině vzorku 13 předpon v celkem 219 shromážděných adjektivních formacích se objevují i takové, které vykazují životaschopnost až do jazyka naší doby.

Ústav anglického jazyka a didaktiky

Jednotlivé předpony – *a-*, *be-*, *at-*, *of-*, *in-*, *for-*, *wan-*, *un-*, *y-*, *over-*, *mis-*, *out-*, *up-* – byly v analýze diplomové práce podchyceny z hlediska kvantity, slovotvorného vzorce a formální, resp. významové stability či nestability. Vyhledávání v *OED* a vývojové charakteristiky tam uvedené byly doplněny a prověřeny prostřednictvím údajů z *Middle English Compendium*. Rozdílné vývojové „scénáře“ u zkoumaných předpon vycházejí ze zjištěné produktivity (v míře, do níž je možno tento faktor postulovat v obtížně dostupném historickém materiálu, kde jsou standardním měřítkem spíše jednotky nebo nanejvýš desítky tokenů) a dosledovatelnosti daného prefixu do současné angličtiny. Podle čtyř druhů „scénářů“ se rozlišuje mezi prefixy produktivními, prefixy, jejichž produktivita se jeví být na vzestupu, předponami, jejichž produktivita klesá, a předponami, které vykazují znaky neproduktivnosti. Poslední dvě kategorie přitom společně obsahují sedm (ze třinácti zkoumaných) předpon charakterizovaných tvarovým splýváním a funkčním rozostřením. Případy, kdy se prefix jeví jako produktivní, resp. jeho produktivita stoupá, typicky souvisejí s jeho poměrně jasně ohraničeným významem (*over-*, *out-*, *up-*), resp. dvojslabičnou strukturou (*over-*). Konstatované zvláštní případy jsou takové, kdy je předpona synonymní s prefixem cizího původu (případ předpony *mis-* je v tomto smyslu jiný než případ dobově slabě doložené předpony *in-*), resp. případy, kdy je prefix výsledkem obtížně sledovatelného tvarového splývání starších prefixů různého původu. I zde je třeba poznamenat, že soustavnější zpracování vývojového obrazu zkoumaných předpon by muselo ve větší míře zohlednit situaci ve staré angličtině a rovněž přihlídnout k zastoupení zjištěných středoanglických adjektivních a participiálních formací v různých typech textu.

Předložená diplomová práce je argumentačně konzistentní, má jasnou strukturu, její autorka pracovala samostatně a se zaujetím. Studii lze považovat za přínosný příspěvek k vývoji domácí slovotvorby ve středoanglickém období a její omezení jsou spíše daná složitostí a šíří tématu. Řídké literární chyby a jazykové nedostatky (těch ovšem mohlo být méně) jsem si dovolil vyznačit do výtisku studie, který jsem měl k dispozici.

Otázky k obhajobě:

1. Může diplomantka konkrétně demonstrovat některé projevy introfektivního chování staroanglických předpon (ne nutně u adjektiv)?
2. Jak se charakter prefixace v tomto smyslu změnil do angličtiny současné?
3. Lze nějak vysvětlit konstatovanou vývojovou stabilitu formací založených na spojení prefixu *a-* s podstatným jménem?

Celkové hodnocení:

Diplomovou práci Bc. Dominiky Ortutayové doporučuji k obhajobě a předběžně hodnotím známkou výborně.

17. května 2016

prof. PhDr. Jan Čermák, CSc.